

Świat i ludzie

POLSKIE KORZENIE

Polacy mają na koncie wiele ważnych osiągnięć znanych i docenianych także za granicą. W naszym cyklu artykułów przybliżamy te dokonania oraz ludzi, którzy za nimi stoją.

Kobieta niepokorna

„Na to mamy cztery ściany i sufit, aby brudy swoje prać w domu i aby nikt o nich nie wiedział” – mówi tytułowa bohaterka „Moralności pani Dulskiej”.

Marzyła o byciu wielką aktorką, ale utrzymywała się dzięki pisaniu. Nie brakowało jej odwagi, by sprzeciwić się obyczajom, które obowiązywały na przełomie XIX i XX wieku.

Katarzyna Rygiel

Gabriela Zapolska, a właściwie Maria Gabriela Janowska, urodziła się 30 marca 1857 roku w Podhajcach, na Wołyniu (obecnie Ukraina). Jej ojciec był ziemianinem, a matka, aby wyjść za niego, porzuciła karierę baletową. Młoda Gabriela kształciła się w domu. Marzyła o aktorstwie. W wieku 19 lat została żoną oficera carskiego Konstantego Śnieżki-Błockiego. Gdyby nie nieudane małżeństwo, być może jej życie potoczyłoby się inaczej.

Burzliwa młodość

Gabriela odeszła od męża i w 1879 roku zaczęła występować w teatrze amatorskim w Warszawie. Kiedy wdała się w romans z jego dyrekto-

rem, rodzina, chcąc uniknąć skandalu, umieściła ją w klasztorze wizytek, gdzie Gabriela jeszcze kilka lat miała czekać na uzyskanie rozwodu. Uciekła jednak i wyjechała do Wiednia. Poszła się nazwiskiem Zapolska, które wkrótce stało się jej pseudonimem. Tak odzyskała wolność, ale straciła rodzinę, która się jej wyrzekła.

Aktorka i pisarka

Odtąd jako kobieta niezależna sama zarabiała na swoje utrzymanie, co w tamtych czasach nie było zbyt powszechne. W 1881 roku występowała w teatrach wędrownych w Galicji i Królestwie Polskim. Pisała też recenzje, teksty dziennikarskie i literackie.

ZDJĘCIA: XXX

Najważniejsze utwory

krótkie formy: *Akwarele* (nowele), *Menażeria ludzka* (opowiadania)
powieści: *O czym się nie mówi*, *O czym się nawet myśleć nie chce*
dramaty: *Moralność pani Dulskiej*, *Ich czworo*, *Skiz*, *Panna Maliczewska*

W 1885 roku zadebiutowała zbiorem nowel zatytułowanym „Akwarele” i... została oskarżona o plagiat. Chociaż niczego jej nie udowodniono, przegrała proces. Załamana wyjechała do Paryża, by tam uczyć się aktorstwa. Przez jakiś czas grała w Théâtre Libre André Antoine’a, ale nie odniosła sukcesu. Podobnie było w polskich teatrach po powrocie z Paryża w 1895 roku. Wybuchowy charakter Zapol-

skiej nie zjednywał jej sympatii. Po przeczytaniu nieprzychylnych recenzji dotyczącej jej aktorstwa, w jednym z krakowskich teatrów rozłożyła na fotelach krytyków psie kagańce.

Niewygodne tematy

Przyjaciół nie przysporzyły jej też utwory literackie, w których poruszała tematy trudne, niewygodne, wręcz zakazane. Przedstawiała rzeczywistość z bolesną szczerością i szczegółowością, co oburzało opinię publiczną i przywodziło na myśl twórczość francuskiego pisarza naturalisty Émile’a Zoli. Z tej przyczyny krytycy nazwali Zapolską „Zolą w spódnicy”.

W swoich utworach opisywała też wady polskiego społeczeństwa: głupotę, cwaniactwo, hipokryzję. Poziom tekstów był bardzo nierówny, ponieważ pisała szybko, głównie na zamówienie, by zdobyć środki na życie. Największym sukcesem Zapolskiej okazał się dramat „Moralność pani Dulskiej”.

Samotność u schyłku życia

W 1901 roku Gabriela Zapolska ponownie wyszła za mąż za malarza Stanisława Janowskiego. Niestety i to małżeństwo zakończyło się rozwodem. Ostatnie lata życia pisarka spędziła samotnie we Lwowie. Chorowała na depresję, traciła wzrok. Odeszła 17 grudnia 1921 roku.

Grób Zapolskiej na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.